

Asia: VN/10831/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Väliotsikot

Yleiset huomiot mietinnöstä ja siihen sisältyvistä ehdotuksista sekä ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanosta

Kemianteollisuus ry pitää tärkeänä, että EU:n ympäristörikosdirektiivi (EU) 2024/1203 pannaan kansallisesti täytäntöön asianmukaisesti ja siten, että seuraamukset ovat tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia.

Täytäntöönpanon tulee keskittyä direktiivin velvoitteiden täsmälliseen, selkeään ja johdonmukaiseen toteuttamiseen, ja kansallista lisäsääntelyä tulee välttää ilman erityisen painavia kansallisia perusteita.

Huomiot syyteoikeuden vanhentumista koskevista ehdotuksista (rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentti)

-

Huomiot rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavista, yhteisösakon asteikkoa koskevista muutosehdotuksista sekä ehdotuksista pakoterikoksia koskevan yhteisösakon asteikon osalta (rikoslain 46 luvun 13 §)

Kemianteollisuus ry vastustaa yhteisösakon tason korottamista esitetyllä tavalla. Yhteisösakon mahdollisen tason korottamisen tulee kohdistua niiden ympäristörikosten, pakoterikosten ja muiden esitysluonnoksessa erikseen mainittujen rikosten seuraamukseksi. Kemianteollisuus ry katsoo, että sääntelyä ja/tai perusteluja tulee täsmentää niin, että seuraamusten määräytyminen ohjautuu johdonmukaisesti rikoksen vakavuuden perusteella eikä jää käytännössä pelkän enimmäistason varaan; tämä parantaa oikeasuhtaisuutta ja ennakoitavuutta.

Suuri osa Suomessa tuomituista yhteisösakoista, noin 90 %, on tuomittu rikoslain 47 §:n 1 luvun mukaisista työturvallisuusrikoksista rikoslain 47 luvun 9 §:än perustuen. Kemianteollisuus pitää työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä huolehtimista erittäin tärkeänä ja edistettävänä asiana ja katsoo, että näihin liittyvien velvoitteiden tahallisuudesta tai tuottamuksellisesta rikkomisesta tai laiminlyönnistä tuleekin seurata tekoon suhteutettu seuraamus. Yhteisösakon suuruus on nykyisen

rikoslain 9 luvun 5 §:n mukaan 850 – 850000 euroa. Tuomittujen yhteisösakkojen suuruus on vaihdellut alkaen muutamista tuhansista euroista enimmillään 180 000 euroon. Usein korvaukset ovat olleet suuruudeltaan joitakin kymmeniä tuhansia euroja tapauksesta riippuen.

Nykyisenkin asteikon yläpää mahdollistaa huomattavasti korkeammatkin yhteisösakot, mutta tällaisille ei ole oikeuskäytännössä havaittu tarvetta. Kemianteollisuus ry ei voi hyväksyä, että yhteisösakon tasoa korotettaisiin nykyisestä tasosta myös työturvallisuusrikoksien osalta ympäristörikosdirektiiviin tai pakoterikosdirektiiviin perustuen. Tason nostolle myös työturvallisuusrikosten osalta täytyisi olla konkreettinen perusteltu tarve ja tällaista hallituksen esitysluonnoksessa ei tuoda esille millään tavalla. Esitetyssä muodossa myös yhteisösakon minimitaso nostaminen tulisi todennäköisesti johtamaan yhteisösakkojen tason korottumiseen myös työturvallisuusrikosten osalta ilman perusteltua tarvetta siihen. Ylipäätään korottamisesityksen taustalla olevat direktiivit eivät käsittääksemme edellytä yhteisösakon minimimäärän korottamista. Kemianteollisuus ei pidä millään tavalla ongelmallisena, vaikka rikoslaissa olisi määritelty erisuuruiset yhteisösakot eri rikoksista.

Kemianteollisuus ry pitää muutenkin nykyistä työturvallisuusrikossääntelyä ja yhteisösakkosääntelyä ongelmallisena ja yhtyy Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:n lausunnossaan esiintuomiin ongelmiin muun muassa rikoslain 47 luvun 1 §:n luonteesta avoimena blankorangaistussäännöksenä yhdistettynä siihen liittyvän mahdolliseen yhteisösakkoseuraamukseen, vaikka rikoksentekijää ei saataisi selville tai muusta syystä tuomittaisi rangaistukseen. Ongelmallista yhteisösakossa on myös se, että pelkkä työtapaturman sattuminen voi johtaa yhteisösakkoseuraamukseen rikoslain 9 luvun 5 §:n 1 momentissa olevan lauseen “taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi” johdosta.

Huomiot törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskeviin pykäliin ehdotettavista muutoksista (rikoslain 15 luvun 10 § ja 34 a luvun 1 §) sekä niihin liittyvistä muutosehdotuksista (rikoslain 1 luvun 7 § ja 34 a luvun 15 §)

-

Huomiot ympäristön turmelemista koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 1 §) ehdotettavista muutoksista

- a) 1 momentti
- b) 2 momentti
- c) 3 momentti
- d) ehdotettava uusi 4 momentti

-

Huomiot ympäristörikkomusta ja tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeviin pykäliin (rikoslain 48 luvun 3 ja 4 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavista uusista jäterikosta ja törkeää jäterikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 a ja 4 b §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ilmakehän heikentämistä ja törkeää ilmakehän heikentämistä koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 c ja 4 d §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 e ja 4 f §:t)

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta vieraslajirikosta koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 4 g §)

-

Huomiot luonnonsuojelurikosta koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 5 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 5 b §)

-

Huomiot ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta koskevaan pykälään ehdotettavista muutoksista (rikoslain 48 luvun 10 §)

-

Huomiot rikoslain 48 ja 48 a lukuun ehdotettavista uusista soveltamisalasäännöksistä, jotka koskevat tietyissä tilanteissa luvan nojalla toimimisen rinnastamista ilman lupaa toimimiseen (rikoslain 48 luvun 7 a § ja 48 a luvun 4 b §)

idämme hyvin ongelmallisena uuden soveltamisalasäännöksen sanamuotoa ”taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.” Hallituksen esityksen luonnoksesta ilmenee (sivu 351), että myös myönnetyn luvan nojalla toimiminen voisi olla rangaistavaa, jos lupa itsessään olisi säännöksessä tarkoitettulla tavalla sisällöllisesti epäasianmukainen suhteessa asiaankuuluviin aineellisoikeudellisiin vaatimuksiin. Tältä osin ei ole pohdittu, mikä on uuden soveltamisalasäännöksen suhde rikoslain 4 luvun 2 §:n 3 kohtaan – kieltoerehdys ja viranomaiselta saatu virheellinen neuvo. Jos viranomainen on myöntänyt luvan, niin voiko tällöin tekijä luottaa viranomaiseen ja myönnettyyn lupaan tilanteessa, jossa viranomaista ei ole erehdytetty, lahjottu tai pakotettu. Myönnetty lupa rinnastuu näkemyksemme mukaan viranomaiselta saatuun neuvoon, eikä luvan pyytäjää tule saattaa rikosvastuuseen viranomaisen virheestä. Käytännössä esimerkiksi ennakkoneuvottelussa viranomainen on saattanut neuvoa luvanhakijaa virheellisesti ja tätä myöten haettu ja saatu lupa voi olla joltakin osin virheellinen, mikä ei ole käytännössä erityisen harvinainen tilanne. Vastuu ei voi mitenkään olla yksinomaan lupaa pyytäneellä toiminnanharjoittajalla, vaan myös luvanmyöntämisprosessissa tulee olla luottamuksensuoja, kun luvanhakija on antanut luvan myöntämisen edellyttämät totuudenmukaiset tiedot.

Huomiot ehdotettavista uusista metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 a luvun uudet 3 c ja 3 d §:t) sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan rikoslain 48 a luvun 6 a §:ään ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot kansalaisuuslakiin, rajavartiolaitokseen ja Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot rikosrekisterilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot merenkulun ympäristönsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot luonnonsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot Suomen talousvyöhykkeestä annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettuun lakiin ehdot

-

Huomiot EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot muista ehdotettavista lainsäädäntömuutoksista

-

Huomiot ympäristörikosdirektiivin säännöksistä, joiden ei mietinnössä katsota edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten pääasiallisten vaikutusten tarkastelusta

Mitä tulee rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettuihin, yhteisösakon asteikkoa koskeviin muutosehdotuksiin, Kemianteollisuus ry toteaa, ettei niiden osalta ole tehty riittävää yritysvaikutusten arviointia. Sivuilla 244–245 esitetty yritysvaikutusten arviointi on vähättelevä ja keskittyy liiaksi ympäristörikoksiin unohtaen vaikutustenarvioinnin muiden, direktiivin kattamattomien rikosten osalta, joita muutokset kuitenkin tulisivat esitetyn yleisen yhteisösakkoasteikon muutosten vuoksi koskemaan. Vaikutustenarviointi ei mielestämme edusta hyvää lainvalmistelukäytäntöä, eikä ole hyväksyttävissä tällaisenaan.

Huomiot muita toteuttamisvaihtoehtoja koskevasta arvioinnista

-

Huomiot suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskevasta jaksosta

-

Muut huomiot

Kemianteollisuus ry kannattaa direktiivin tavoitteita, mutta katsoo, että mahdollisen rikoslain 9 luvun 5 §:n mukaisen yhteisösakon tason korottamisen tulee kohdistua vain esityksessä kuvattujen rikosten seuraamukseksi. Täytäntöönpanon onnistumiseksi muilta osin esitysluonnosta tulee jatkovalmistelussa selkeyttää siten, että vältetään perusteeton kansallinen lisäsääntely, ja että yhteisösakon määräytyminen ohjautuu oikeasuhtaisesti ja ennakoitavasti ja että luvanhakijan oikeus luottaa myönnettyyn lupaan turvataan luvanhakijan annettua luvan edellyttämät ja totuudenmukaiset tiedot.

Teerimäki Juha
Kemianteollisuus ry